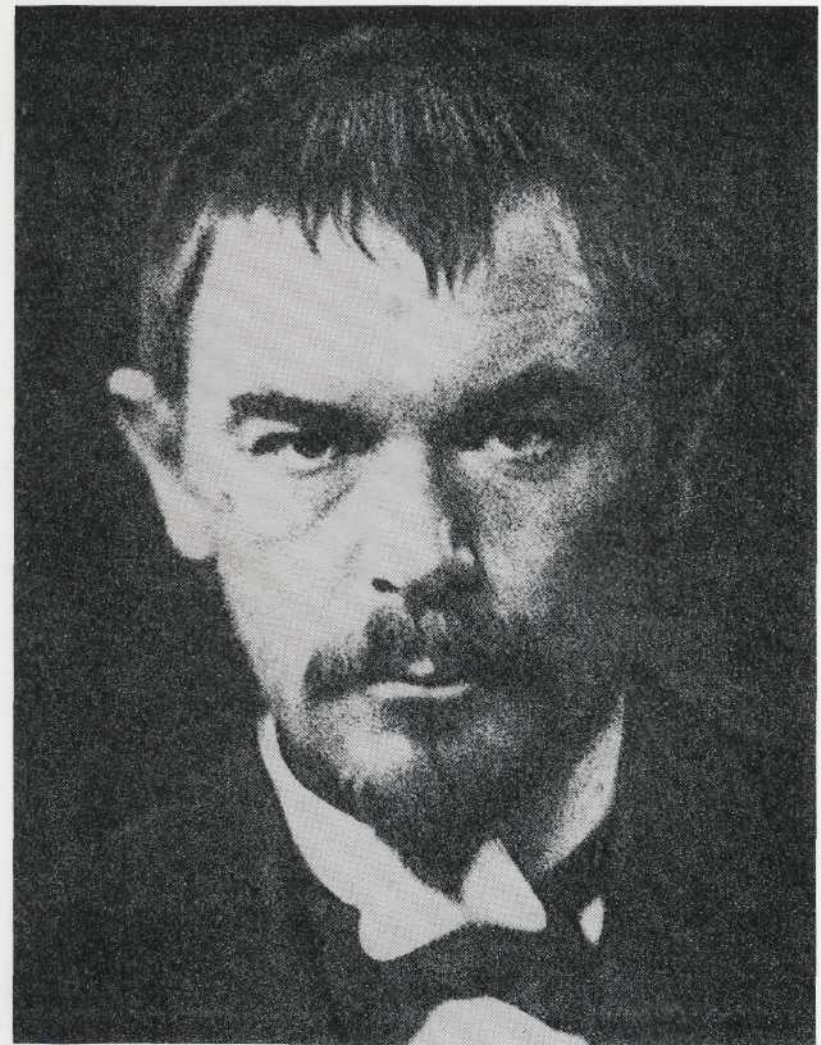

NORRKÖPINGS
NATURHISTORISKA
FÖRENING

1861-1963

ÖLFA:s skriftserie nr 6

Östergötlands läns
Föreningsarkiv

NORRKÖPINGS NATURHISTORISKA
FÖRENING

En historik

1861-1963

Börje Hjorth

Omslagsbilden: *Albert Engström, aktiv medlem på 1880-talet.*

FÖRORD

ÖLFA:s skriftserie utges av Östergötlands läns Föreningsarkiv (ÖLFA) och har som syfte att sprida kunskap om föreningslivets och folkrörelsernas historia, först och främst i Östergötlands län.

Detta sjätte nummer avhandlar Norrköpings Naturhistoriska Förenings historia, från 1861 till och med 1963, då föreningen avsmnade. Föreningen, populärt kallad NÖFF NÖFF på senare år, var den näst äldsta av läroverkets skolföreningar. Den äldsta är Fosterländska förbundet, vilken fortfarande är aktiv. Undertecknad var föreningens siste ordförande och har också samlat ihop dess arkivmaterial, vilket nu förvaras på Folkrörelsernas arkiv i Norrköping. Framställningen bygger i huvudsak på uppgifter ur föreningens arkiv, kompletterad med information ur läroverkets årsredogörelser och Norrköpings historia, del V samt långtidsminnet i undertecknad.

Föreningen har under sina drygt hundra år haft flera medlemmar som senare i livet gjort sig bemärkta både i Norrköping och på riksplanet. Mest känd är kanske författaren och tecknaren Albert Engström, som var medlem under 1880-talet.

Det har varit trevligt att teckna ned denna förenings historia och min förhoppning är att nya gymnasister åter skall ta upp fanan och återstarta föreningen, ty det försäkrar jag med inlevelse: Vi hade väldigt trevligt i NÖFF NÖFF under vår tid på läroverket. ÖLFA har fått ett tryckningsbidrag från Naturskyddsföreningen i Norrköping och Östgötastiftelsen - natur och fritid och framför härför ett hjärtligt tack.

ÖLFA i juli 1996

Börje Hjorth

Länsarkivarie

LÄROVERKET

Norrköping tilldelades år 1862 ett högre allmänt läroverk. Dessförinnan hade man endast haft elementarläroverk. Från att före 1858 varit endast ett realläroverk fick det också detta år en klassisk linje och blev ett fullständigt elementarläroverk. Redan året därpå bildade studenterna på skolan den första gymnasistföreningen, *Sällskapet förfädernelandets Historia och Litteratur*, den äldsta ännu aktiva skolföreningen i staden. Senare ändrades namn till Fosterländska Förbundet, vilket det fortfarande har.

Den 29 maj 1861 bildades *Naturhistoriska föreningen* på skolan. Det var den andra skolföreningen som skulle bli långlivad, över ett hundra år. Dessa två föreningar bildades på det gamla elementarläroverket, där rektor var Herman Aspling, känd nykterhetsman i staden.

Förmiddagarna på läroverket ägnades åt bokliga konster och eftermiddagen åt musik, teckning och gymnastik. Skoldagen började klockan 0700 med bön och bibelförklaring. Mellan 0730 och 1030 var det lektioner. Sedan kom lunchen en timme. Mellan 1130 och 1330 var det lektioner. Ämnena som lästes på de båda linjerna var kristendom, svenska språket, latin, grekiska, tyska, franska, engelska, historia och geografi, matematik, naturvetenskap, filosofisk prope-
devtik, kalligrafi, teckning, musik, samt gymnastik med vapenföring. Förutom rektor var tre lektorer och ett tiotal adjunkter anställda på skolan. Dessutom anställdes extra lärare i ämnena teckning, musik och gymnastik. Antalet elever var läsåret 1862, 208 stycken.

Efter att staden tilldelats ett högre allmänt läroverk, uppfördes en ny läroverksbyggnad, ritad av stadsarkitekten C Th Malm i kvarteret Höjden och Klockan. Detta hus invigdes den 1 september 1868. Med sitt dominerande läge på

höjden, kallades den, "stadens praktfullaste byggnad". Antalet elever hade nu stigit och var vid läsåret 1868-1869, 316 stycken. Idag heter läroverket De Geergymnasiet efter att i många år hetat Norrköpings högre allmänna läroverk.

FÖRENINGEN BILDAS

År 1859 hade Charles Darwins berömda bok om arternas uppkomst kommit ut i London, men det skulle dröja till år 1878 med en svensk översättning. Intresset för naturvetenskap var dock stort i hela Europa och även i Sverige vid den här tiden och det var i den andan Naturhistoriska föreningen bildades vid läroverket. Det första protokollet är daterat den 23 maj 1861. Det lyder som följer:

Protokoll hållet vid Examen med Naturhistoriska föreningens första ledamöter den 23 maj 1861.

Efter förut försigången förberedning, samlades ledamöterna till undergående af examen, hvarvid sällskapets stiftare fungerade såsom examinerare. Skolans rektor Herr Magr M S H Aspling och läraren i Naturvetenskap Herr Magr Y E Planander öfveroro akten, hvarvid den förre uttryckte sin synnerliga belåtenhet, såväl med examinerade som examinerande. Efter en af Ordföranden hållen kort bön, slutades sällskapets på sätt och vis första sammankomst.

Det var alltså med skolans ledning och lärares goda minne denna förening startades och den kom under hela sin historia att välvilligt stödjas av både lärare och rektor. Orsaken var naturligtvis att föreningens syfte var kompetensutveckling i ämnet naturvetenskap, vilket låg i skolans intresse.

Det första ordinarie mötet blev en slags programförklaring av ordföranden.

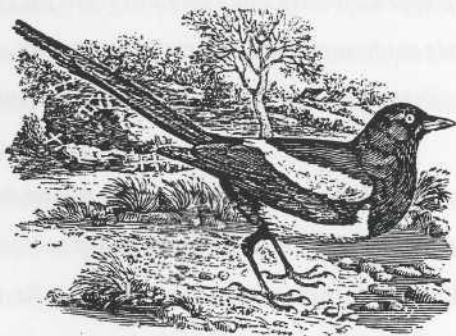
Sammankomsten öppnades med en af Ordföranden författad afhandling, hvori han utvecklade betydelsen af en Naturhistorisk förening och särskildt hvad nytta en sådan medför inom ett högre läroverk. Han uttalade äfven en förhoppning, att sällskapets ledamöter måtte visa det för en sådan förenings bestånd, nödvändigt intresse (hvarförutan föreningens ändamål vore förfeladt) och dymedelst gifva en garanti för dess fortfarande bestånd och förkofran. Ledamöterna intecknade sina namn i Namnteckningsboken, afgåfvo sin trohetsförsäkran och underrättades om valet af Embetsmän.

Norrköping ex officio

Otto Högberg

F.S.

Det hade varit intressant att se ordförandens avhandling, men den finns tyvärr inte kvar. Källmaterialet är som ofta är fallet när man skriver föreningshistoria, bristfälligt och har luckor. Så finns t ex ingen uppgift om den förste ordföranden. En fullständig redovisning av arkivmaterialet kommer att redovisas sist i denna skrift

DE FÖRSTA ÅREN

Av någon anledning dröjde det till senhösten innan verksamheten kom igång på allvar. Mötet den 29 november var ett vanligt medlemsmöte, där vice sekreteraren gjorde en översikt över klassen Monadelphia. Vilka var skillnaderna mellan de allmänna växterna i denna klass, hade han som frågeställning. Verksamheten började med en sk disputation, dvs en av medlemmarna höll ett litet föredrag om ett ämne som i början ofta var från botanikens värld. Efter disputationen erlade medlemmarna terminsavgift och växter upptogs, dvs pressade växter skänktes av medlemmarna till föreningens samling, som man avsåg att bygga upp. Förste sekreterare var vid detta möte Otto Högbergh och vice sekreterare C Mårten Sondén.

På mötet därpå blev fyra medlemmar strukna ur föreningen. Varför meddelas ej i protokollet. Vice ordföranden läst dock upp en del av stadgarna, "det ledamöterna kunde behöfva känna.", så anledningen var troligen brott mot stadgarna. Dessa finns tyvärr inte heller kvar.

Vice ordföranden höll sedan ett föredrag om djurens instinkt och hur de byggde bon. Vice sekreteraren höll också ett slags föredrag om föreningens tillstånd, där han "fällde några obetänkta och för ordinarie sekretären förk**lenliga ord, hvarigenom så mycket krångel inom föreningen uppstått.**" Tvisten löstes dock snart och man fortsatte med att läsa högt ur "Lördagsmagasinet" om en sällsynt fisk. Vice ordföranden gick igenom ett par växtklasser. Några av medlemmarna avlämnade sina 25 växter, men de var ganska få, säger protokollet och så var det även med pengarna, ty "knappt hälften lemnade terminsavgiften".

Den 30 januari 1861 hade några av medlemmarna tagit med sig ett schackspel, "hvarigenom de bidrogo till ledamöternas höga nöje och dessa uppmanades att till sammankomsterna, oftare än hvad hittills skett, medtaga sina schackspel."

Förslag väcktes också om att bilda en kvartett, men än fanns för få sångare.

Man sjöng några sånger.

Mötesverksamheten fortsatte sedan under vårterminen var fjortonde dag. På mötena höll man föredrag, sjöng och spelade schack och räv. Medlemmarna skänkte också böcker, ödlor, stenar, djurkranier, fågelägg m m till föreningen. Man köpte också in en bok av naturforskaren Anderson som hette "Floden Okavango", ur vilken man skulle läsa högt på sammankomsterna. Den 7 mars hölls ett föredrag som hette "Rosen har sin skönhet men också sina törnen" Det skulle vara intressant att hört detta föredrag. Var det ett exempel på gymnasial romantik kanske?

Under våren 1862 beslöt man att en bytesförening för pressade växter skulle bildas. Sådana bytesföreningar bildades runt om i landet och man hade utbyte med varann. Disputationerna utvecklades och snart hade man opponenter till varje föredrag med efterföljande diskussion. Mötena fick ofta formen av seminarier. Ibland var rektor Aspling närvarande vid mötena. Den nämnda bytesföreningen bildades den 26 september 1863.

Efter hand utvecklades hårdare närvaroregler. Frånvarande medlemmar "dömdes" att böta 75 öre. Detta bötesystem skulle utvecklas under åren och fortsatte långt in på 1900-talet

Antalet medlemmar finns inga uppgifter om vid den här tiden, men då och då nämns antalet deltagare på mötena. Den 21 oktober 1863 var elva deltagare med på mötet Efter studier av föreningens samtliga protokoll genom de hundra åren, torde man kunna fastställa att antalet medlemmar låg mellan 10 och 20 stycken hela perioden.

Den 14 november 1863 beslöt man köpa estampen till en ring som skulle utgöra föreningens insignie. Efter "häftiga" diskussioner beslöts att varje medlem skulle bidra med 37,5 öre.

Den 7 sept 1864 beslöts med sex röster mot fem att varje medlem varje år skulle skriva en avhandling, vid vite av 2 kr. Ordföranden skulle fördela ämnena.

I februari 1865 väcktes förslag om att göra en lokal Norrköpingsflora men inget avgörande beslut fattades. Vårterminen 1865 slutade mötesverksamheten redan i mars på grund av "trägna excersisövningar." Gymnastikämnet fostrade blivande officerare eller reservofficerare på den tiden.

Hösten 1865 var mötena igång igen och vid det första mötet skänkte Odén Lunds Bytesförenings katalog. J A Kollberg skänkte Uppsala Bytesförenings. De olika bytesföreningarna i landet gjorde alltså kataloger, som underlättade bytesverksamheten.

Föredragsämnena var skiftande. En disputation hade teserna: "Djuret kan i många avseenden anses som en spegel för människan. Den livsverksamhet som röjer sig i naturen är ett nödvändigt villkor för människans tillvaro." Den efterföljande diskussionen blev livlig, men "ingen ville ge sig."

Andra ämnen var fåglarnas embryologi, människoraserna, astronomin förr och nu, vintern - dess nöjen och lidanden, svalorna, fiskarna, om olika växtklasser, om Carl von Linné, om botanikutflykter i Östergötland, om skogarnas inflytande på klimat och växtlighet m m. Man skilde på disputationer och föredrag. Disputationerna hade i regel en tes som skulle bevisas i ord och kritiserades av en opponent medan föredragen var lugnare tillställningar utan kontroversiella frågeställningar.

Medlemmarna fortsatte att skänka föremål till föreningen. Den 4 november 1865 skänktes en uppstoppad hermelin, två böcker, ett preparerat skinn av en kanariefågel, en snäcka, två exemplar av en Triton, ett herbarium med 350 växter, en tordmule, en äsping och sju fågelkranier. Föreningen började få en

samling till ett biologiskt museum, som många år senare skulle bildas på läroverket

Vid terminens sista sammanträde 1865 begärde sekreteraren ordet och sa "att då man nu här vore församlad till den sista sammankomsten för teminen, så hade man skäl att kasta en blick tillbaka på hvad denna förening varit, på hvad den är och hvad den kan blifva. Föreningen tyckes alltid hafva befunnit sig i ett barndomstillstånd, hvarur den ej förmått att resa sig; barnet hade liksom stannat i växten. Följden häraf blef helt naturligen den att det aftynade allt mer och mer, att dess måhända i början rosiga kinder bleknade och förlorade färg, att det med ett ord blef sjukt Sjukdomen förvärrades och - för att begagna samma bild som den föregående talaren - låg det på sitt yttersta. Det räddades dock ur dödens käftar och började att repa sig. Barnet måste blifva man, det måste blifva allt kraftigare och kraftigare" Han slutade dock optimistiskt och såg en allt klarare gryning komma för föreningen.

Ibland kunde det gå livligt till på mötena. Så lyder protokollet den 18 maj 1866 som följer:

Som Östling alltför sent blifvit underrättad om att det var hans tur att hålla föredrag, kunde han ej sådant hålla, men höll i stället Odén afhandling om Vettern och Björkblom extemporerat föredrag. Grenander höll disputation, hvarvid Neander och Petterson voro opponenter, Östling och Björkblom respondenter. Under pågående föredrag råkade Kollberg och Jungstedt i strid med hvarandra och funno för godt att öfverösa hvarandra med vatten, hvarvid den ena parten fick hela karaffinens innehåll öfver sig. F beslöt att såsom straffhärför denna oordning, skulle uti protokollet omnämnas. Jungstedt begärde sedermera att få ur föreningen utgå, hvilket exempel mot slutet af sammankomsten följdes av Odén.

I slutet av maj månad detta år skulle man fira föreningens högtidsdag. Det var nämligen femårsjubileum. Man beslöt att göra en utflykt till Finspång. Emellertid beslöt föreningen att inga spirituösa drycker skulle få medtagas, varpå en av medlemmarna utgick ur föreningen. När dagen kom befanns den locka endast fem personer. Man for ändå och hade det trevligt vid en insjö vid Finspång.

Det lilla sällskapet af fem personer hade dock ganska trefligt vid stränderna af den täcka insjön, så väl som på sjelfva vattnets klara spegel och de små holmarna, som här och der resa sig ur densamma. Afordföranden föreslogs skäl för Föreningen, af sekreteraren för Carl von Linné, desslikes af ordföranden för arrangören samt av Sekr en välgångsskål ej mindre för de från skolan utgångne studentkandidaterne, som nu höllo på med sin examen, än för de samma dag under kanonernas dån nypromoverade magistrarne i Uppsala gamla domkyrka. Några andra skålar föreslogs äfven. Omkring kl 1/2 9 var det lilla sällskapet tillbaka i staden.

I samma protokoll nämner man att föreningen nu hade 16 medlemmar och man frågade sig om en förening som så att säga står på träben skall fortsätta? Svaret kom den 6 februari 1867. Ordföranden hade på förra mötet av sagt sig och förklarat att han skulle utgå ur föreningen, men utan angivet skäl. Sekreteraren föreslog då att föreningen skulle upplösas och i dess ställe bildas en annan, där medlemmarna fick rätt att ingå och dit föreningen skulle lämna sina samlingar. Denna nya förening skulle ha till syfte "att på samma gång den mellan sina ledamöter knyter ett förtroligt kamratsband, genom föredrag, disputationer m m söka bland dem befordra kunskapen i de ämnen, som höra till elementärbildningen." Med sju röster för och en nedlagd beslöts upplösningen och den sex år gamla naturhistoriska föreningen gick i graven.

NYFÖRENING

Den nya föreningen fick efter många diskussioner namnet *Sällskapet för nyttiga kunskaper* och skulle vara en bredare förening med allmän bildning som syfte. Sammankomsterna skulle hållas varje fredag klockan kvart över sex. Till vaktmästaren som höll lokalen i gott skick, beslöt man att betala 1,50 riksdaler per termin.

Nu antog föredragen och disputationerna en annan karaktär. Förutom naturvetenskapliga ämnen, som fortfarande förekom, valde man nu ämnen ur historien och litteraturens värld. Så höll ordföranden Grenander den 22 mars ett föredrag om nyttan och nöjet av att studera historien. Andra ämnen var om Sveriges karlar, om vikingafärder, det romerska krigsväsendet, Stockholms slott, om Klas Fleming, om Dackefejden, om våren i Norden, om Poltava, en jämförelse mellan Alexander den store och Karl XII, om Magnus Stenbocks krigiska bana, Carl XI m m.

Den 4 juni 1867 var det åter högtidsdag, där man valde nya ämbetsmän och redgjorde för året som gått. Redan klockan sex på morgonen började man årsmötet på skolan. Nästan alla medlemmar, 19 stycken var närvarande. Eftersom vädret denna dag var uselt, uppstod diskussion om man skulle fara till landet, men efter röstning och votering, beslöt man att trotsa vädergudarna och fara ut. Med bantåg från centralstationen för man klockan sju till Åby station, i "vars närhet man sedan förnöjde sig så godt man kunde, oakadt det ogynnsamma vädret". Sedan företogs de vanliga skålarna. Omkring klockan två begav sig en del landsvägen hemåt mot staden till fots, medan andra väntade i Åby på eftermiddagståget. Vid sextiden var alla hemma.

Sällskapet blev också lite mer litterärt, ty ibland ägnade man sig åt uppläsningar av Tegnér och andra diktare på mötena. Disputationerna förändrade

också karaktär. Den 6 november 1867 hette ämnet "Man är aldrig så lycklig eller olycklig som man tror." På gymnasialt vis var man intresserad av de stora livsfrågorna och mycket framställdes ofta i svart eller vitt. Dagens datum firades även ett jubileum, hjältekungen Gustaf II Adolfs död vid Lutzen. Ordföranden höll högtidstalet.

Ärade ledamöter!

En tillfällighet harfört oss tillsammans just på denna dag som är oupplösligen förknippad med ett af våra mest lysande minnen. Den 6 nov borde för hvarje svenskt öra ega en särskilt, högtidlig, ja gripande klang. Wi borde mera än som sker, fästa oss vid våra minnen, de stora, de sköna - ej för att sjelfva vilja frossa i äran af hvad ston, hvad högt, hvad ädelt förfäders uträttade, men för att af och genom dessa minnen sjelfve manas, manas på ett sätt, som griper oss i våra innersta hjertesträngar - att följa de höga och stora exempel, som med outplånliga drag i vår historia stå tecknade. Hvilket minne kan nu väl vara skönare, hvilket efterdöme herrligare än Gustaf Adolfs hjeltedöd på Lutzens fält på denna dag för 235 år sedan. Manar oss ej minnet av den, som sä ärofullt kämpade för sanning och rätt, att i den ringa mån, vi kunna kämpa samma kamp som han? Blott det folk är värdigt att ega stora minnen, som vet att beakta dem och deras betydelse. Mätte vi ej visa oss ovärdiga att hafva haft en Gustaf Adolf i spetsen för oss genom att förgäta, hvilka pligter ett minne, sådant som detta, ålägger oss! Mätte aldrig en sjettenovemberförgå utan att Gustaf Adolfs folk erinra sig Gustaf Adolfs minne och derigenom visar sig värdigt att vara samma folk, som kämpade vid Lutzen! Ärade ledamöter! Dagen manar oss, att innan vi sluta våra förhandlingar, uppstiga

och höja tre kraftiga, tre från våra hjertans innersta djup, utgående hurrah för minnet af vår störste kung. Lefve Gustaf Adolfs minne!"

Detta tal illustrerar väl hur varje tid har sin egen historiesyn. Bilden av Gustaf II Adolf och hans krigspolitik i Tyskland har förändrats en hel del sedan dess, Idag är det bara en del udda minoriteter som firar den 6 november som högtidsdag, fränsett de bakelser som varje år tillverkas till denna dag. Idag har även den stora allmänheten en annan syn på kungarna och deras historiska betydelse.

Föredragsämnena och diskussionerna handlade de kommande åren mest om historia och särskilt historiska personer. Exempel på ämnen var Axel Oxenstjerna, Det sjuåriga kriget, svenska adeln till Gustaf I:s tid, Carl IX, frihetstiden, Islams uppkomst, Erik XIV, några drag av Skånes fornminnen, Torkel Knutsson, Engelbrekt, Sokrates, Birger Jarl, Julius Caesar, Voltaire, Carl X Gustafs polska krigjämförelse mellan Alexander den store och Djingis Khan, Karl V, samt Odalbonden.

Disputationsämnena varierade. Här fanns allt från historiska problem till moraliska ämnen. Så löd ämnet den 20 november 1869: "Det är blott genom övringar av husliga dygder som ett folk blir skickligt att utöva de dygder varpå samhället vilar." Eller den 23 oktober 1869: "Den som älskar många och mycket är svag i sin kärlek, ty den den starka kärleken är liksom alla styrka slutet inom trånga gränser." Stundtals var det samhällliga problem man tog upp. Så diskuterades den 29 januari 1870: "Den offentliga undervisningen har företräde framför den enskilda."

Den 26 februari och den 5 mars 1870 diskuterade man sällskapets upplösande. Diskussionerna var långa och invecklade och hela 15 sidor tätskrivna protokoll

redogör för frågan. Slutligen kom man fram till efter omröstning och votering att sju personer sade nej till upplösning och sex sade ja. Föreningen bestod. Hur länge den gjorde det är emellertid oklart, ty sista protokollet slutar den 15 oktober 1870 och där säges inget om upplösning. Det är dock intressant, ty i detta sista protokoll rapporteras att lektor Starbäck, den i hela landet kände läroboksförfattaren, utsågs till hedersledamot och tackade efter mycket tvekan ja.

NORRKÖPINGSBOTANISKABYTESSÄLLSKAP

Det är oklart när detta sällskap bildades, men det torde ha varit vid tiden för när naturhistoriska föreningen ombildades. Från 1868 finns protokoll bevarade. De sträcker sig fram till och med 1873. Många av medlemmarna i "Sällskapet för nyttiga kunskaper" var också medlemmar i botaniska sällskapet. Överhuvudtaget var fenomenet "overlapping membership" vanligt bland skolföreningarna. Många elever var medlemmar i många olika föreningar.

Bytessällskapet bytte aktivt växter med Uppsala och Lund. För övrigt diskuterade man mycket på mötena hur högtidsdagen skulle firas. Man firade varje år Linnés födelsedag. På valborgsmässoafton 1869 lyder protokollet:

För öfrigt afhandlades huru sällskapet skulle fira sin högtidsdag. Ledamöterna visade dervid en viss värma under punschens inflytande höll jag på att skriva, men det var naturligtvis i tanke på denna inflytelse, som blodet började att flyta fortare. När blott tanken åstadkommer någonting dylikt, hvad skall då icke punschen själfåstadkomma på den väntade Linnés födelsedag?

Den 16 september 1872 invaldes två kända namn i Norrköpings historia, Ivar Swartling och Carl Swartz.

Hur länge detta sällskap varade är också oklart, ty nu föreligger en lucka i arkivets protokollserie fram till 1878.

SOCIETAS BOTANICORUM NORRCOPIENSIS

Den 9 september 1878 börjar en ny period i föreningens historia och den kom att sträcka sig en lång tid framåt. En driftig och energisk ordförande hade tillträtt, den berömde lektor Starbäcks son, Carl Starbäck. Vid varje möte skulle minst fyra ledamöter vara närvarande, annars ställdes det in. Man skulle ha en vårfest och en höstfest. Höstfesten skulle firas i staden medan man på våren for ut på landet. Exkursioner hade hittills varit ovanliga, men nu började man regelbundet att företa sådana. Föredrag och disputationer började åter hållas men nu var ämnena rent botaniska. Så hette ämnet den 28 september 1878: "Skogsbygden är i allmänhet rikare på växter än slättbygden.". Andra ämnen var "Skåne är i allmänhet växtrikare än Öland.", "Dagsberg är mer besökt av botaniker än Qvillinge." eller "Skogsbygden är växtrikare på eftersommaren än på försommaren." Den 9 oktober beslöt man att utkomma med en tidning varannat möte. Två tidningsskrivare valdes. Denna tidning höglästes sedan på mötena. Tidningen fick namnet Botanisten. Senare diskuterades om tidningen också skulle handla om annat än botanik, men det avslogs av majoriteten. Bötessystemet som införst redan på 1860-talet var fortfarande kvar och nu fick medlemmarna böta också om de inte uppförde sig på sammankomsterna. Så botfälldes med vardera 10 öre Haglund och Lundgren den 23 november 1878 för "skoj".

Den 19 oktober ändrade man namnet till *Norrköpings botaniska bytesförening*.

Den 30 november 1878 beslöts en viktig fråga: Arkivet fick ej utlånas. Senare utsåg man också en arkivförvaltare, redan den 25 januari 1879. Det var ovanligt framsynt så tidigt och en av anledningarna till varför denna historik nu kan skrivas.

Den 10 maj 1879 beslöts att verka även för zoologin och mineralogin och indela föreningen i tre avdelningar för de olika facken. Namnet beslöts nu bli *Norrköpings Naturhistoriska Förening*, ett namn som det sedan kom att äga till dess avsnittande på 1960-talet.

Carl Swartz, medlem 1872 och senare i livet statsminister och känd donator och profil i Norrköping.

Den nya föreningen inledde en period av stor aktivitet. Breddningen av föreningen verkade stimulerande och föredragen och disputationerna avlöste varandra vid varje möte. I början av 1880-talet var det lektor Starbäcks son Carl som var ordförande och mycket drivande kraft. Tidningen fortsatte att göras och uppläsning ur den gjordes vid varje möte. Man brevväxlade med botaniska bytesföreningar i Nyköping, Jönköping, Visby, Uppsala och Lund och utbytet av växter fortsatte. Disputationer och föredrag handlade nu nästan enbart om naturvetenskapliga ämnen. Många av medlemmarna var också medlemmar av Fosterländska förbundet där man fick den litterära och historiska törsten stillad. I NNF kunde man helt ägna sig åt biologin. Så diskuterade man den 13 mars 1880 om hos vilket djur eller vilka har instinkten nått sin högsta utveckling. Efter många utbytta synpunkter kom man enigt fram till att det var hos steklarna. Det var ju framsynt, ty senare forskning har även visat denna insektsfamiljs intrikata beteendemönster. Deras slutsats är inte svår att förstå, om man en solig sommardag har studerat t ex sandstekelns beteende vid en sandig grässlänt, där den har sina bohålor. Eller de utstuderade och komplicerade instinktskedjor som finns hos parasitsteklar eller gallsteklar, vilka finns i mängder av arter i vår natur. Steklarnas liv och beteenden fascinerar fortfarande insektsforskare världen runt.

På föreningens valsammankomst den 9 september 1880 valdes styrelsen. Den valdes genom omröstning och votering enligt alla konstens regler. Styrelsen bestod förutom ordförande och sekreterare, här kallad skrivare, också av en amanuens, fyra granskare och en tidningskrivare. Det fanns också en granskningskommitté, som också valdes på detta möte. Kassör fanns ingen men hans

uppgifter sköttes av amanuensen, som också skötte boksamlingen. Senare valde man också en conservator botanicus och en conservator zoologicus, vilka skötte samlingarna.

Då och då höll man bokauktioner på de böcker som medlemmarna skänkt till föreningen. Det gjorde man för att stärka föreningen ekonomi. Förutom medlemssavgifterna hade man nästan inga inkomster, så auktionerna gav välbehövligt tillskott. Så gav auktionen den 25 september 1880 hela 7 riksdaler och 72 öre. Den 18 november 1882 hade man också bokauktion och inför den beslöt man följande:

För stillhet och ordning under den kommande auktionen föreslogs och antogs af föreningen tvenne plikter: 1) 10 öre för den som vidrörde böckerna. 2) 5 öre för den som sprunge från sin plats.

Föreningsmötena bestod under början av 1880-talet nästan enbart av föredrag och disputationer, vilka granskades av granskarna till nästa möte. Det var inte alla som fick godkänt och en del fick tåla hårdhänt kritik av sina kamrater. Om en medlem underlät att hålla sitt föredrag eller disputation, fick han böta 50 öre. Även utebliven närvaro bötfälldes, liksom skoj under mötena. Det vilade ett slags vuxet allvar över denna krets, även om man understundom märker den gymnasiala andan.

Disputationerna handlade om både stora naturvetenskapliga problem och nedslag i Östergötlands fauna och flora. Den 18 september 1880 frågade sig ordföranden Carl Starbäck om djur och växter uppstått ur en och samma djurform. Efter diskussion kom man fram till att det var så. En annan gång frågade man sig om det var troligt att de kring vår sol kretsande planeterna var obeboeliga. En av medlemmarna påstod i sin disputation att Östergötland äger den form-

rikaste floran bland Sveriges provinser. En annan påstod att simfåglarna var nyttigare än hönsfåglarna. Vilket svenskt fågelsläkte kan anses gagna mest vid utrotandet av skadliga insekter, frågade man sig. Man kom fram till släktet mesar. Vilket är det säkraste beviset för att djuren har förstånd var en fråga vid en diskussion. Fyra av medlemmarna yttrade sig "utan att resultat vanns". En av medlemmarna höll ett anförande om att opium var det narkotiska medel vars följder var mest fruktansvärda. Alla var ense om det Föredragen handlade om flyttfåglarna, om de yttre sinnen hos människan, om hackspettarna, om råttsläktet och om myrorna. Emellertid handlade de flesta föredrag om växter.

Under 1880 beslöt man att lokaler, där djur och fåglar under sommaren påträffades skulle antecknas. Man skulle alltså vara aktiv för föreningen även under ferierna. Var det kanske en liten början på den artjakt på speciellt fåglar och växter, som senare många ornitologer och fältbiologer ägnade sig åt och gör än idag. När författaren var fältbiolog i början av 60-talet, var en av drivkrafterna att få se och bestämma så många arter av fåglar och växter som möjligt. Man jagade arter och drog sig inte för att åka långt bara för att få se en ny art uppenbara sig i kikarsiktet

Bytesverksamheten var hela tiden livlig och omfattande. Man bytte växter med andra föreningar i hela landet. Den 28 januari blev man dessutom internationell. Det beslöts att byta växter med en i Amerika bosatt person. Var det kanske en svenskamerikan, som ville återse lite av sitt fosterlands blommor?

Den 14 oktober 1882 invaldes Carl Hallendorff, som under sin tid i föreningen var mycket aktiv och drivande. Hallendorff gjorde sedan en lysande karriär, inte som naturvetenskapsman utan som historiker. Han fortsatte efter gymnasiet till Uppsala som student, läste historia och blev 1897 fil. dr. 1908 blev han professor i historia och skrev de kommande åren en mängd historiska arbeten.

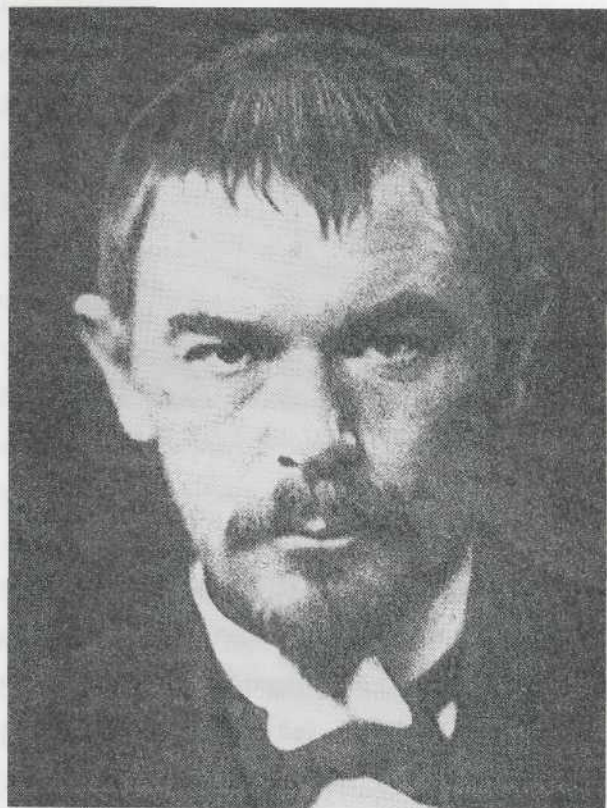

Carl Hallendorff

Samtida med Hallendorff i föreningen, invaldes en annan senare mycket bemärkt person, Albert Engström, som tillsammans med sin kamrat Birger Ringström började på skolan 1882. Både Engström och Ringström invaldes i början av 1883. Engströms senare karriär är väl allmänt känd, men kanske inte kamraten Birger Ringströms, som dog en förtidig död i Uppsala där han påbörjat studier.

Albert Engström var i början av sin tid i föreningen mycket aktiv och han var medlem till och med vårterminen 1887. Aktiviteten minskade dock med åren och han deltog sällan i möten de sista åren. Han var ju också medlem i Fosterländska förbundet, där han var desto mer aktiv dessa år.

Redan den 5 maj 1883 höll Albert Engström ett föredrag, där ämnet var vargen. Den 19 maj var Hallendorff respondent och Engström opponent om tesen "Idisslarna är de nyttigaste bland däggdjuren." Ringström sade concedo, dvs menade att han gav sig.

Albert Engström

Den 15 september var det åter dags för Hallendorff och Engström att diskutera. Engström försvarade sin tes om att bland Aves är hönsfåglarna de för människan mest nyttiga. "Respondenten sade efter några förtvivalade försök att

försvara sin tes, slutligen concedo."

Den 24 november pågick en "en slags disputation 2 minuter mellan B Ringström, respondent och A Engström, opponent över tesen 'Simhuden är det förnäms- ta kännetecknet på simfåglarne.' Opponenten sade concedo."

På samma möte höll Hallendorff ett föredrag om växtligheten på stränderna av och holmarna i Svinesundsfjärden. Denna fjärd av Bråviken, som märkligt nog omdöptes på 1970-talet till Svensksundsviken, har länge varit en förnämlig fågellokal vår och höst för flyttfåglar av många olika arter. Idag är det naturreservat och ett populärt utflyktsmål för ornitologer.

Den 16 februari 1884 pliktfälldes Engström första gången, nu för sen ankomst. Det skulle bli fler böter.

Den 26 januari 1884 utsågs han till tidningskrivare, en uppgift han var väl skickad att sköta.

Den 16 februari 1884 dyker för första gången Darwin upp på dagordningen. En diskussion hölls om Darwins åsikter om människosläktets uppkomst borde anses riktiga. Det var flera som yttrade sig men inget sägs tyvärr i protokollet om vad man sade i detta ämne, som skapat så mycket debatt i hela Europa och i viss mån gör än idag. Detta ämne återkom då och då under 80-talet, ofta tillspetsat till frågan om människan härstammade från aporna, en teori som den kristna världen hade väldigt svårt att ta till sig.

Den 5 april 1884 pliktfälldes Engström med 45 öre återigen, nu för skoj, något som sedan återkom gång på gång. Humoristen Albert Engström var redan född. Emellertid var han ibland allvarlig och höll föredrag och deltog i disputationer regelbundet och ämnena var idel naturvetenskapliga.

Den 13 december 1884 disputerade Lönnberg och Engström över tesen "Hasisch är nyttigare än opium." Ingen sade concedo.

Albert Engström var medlem av föreningen till och med vårterminen 1887 men de sista terminerna var han nästan aldrig närvarande utan fungerade enbart som passiv medlem. Aktiviteten inom Fosterländska förbundet tog all tid.

År 1880 hade Östergötlands Naturhistoriska förening bildats i Linköping. I januari 1885 diskuterades en sammanslagning av naturhistoriska föreningar i NNF och diskussionen fortsatte med att man gjorde stadgar som sändes till Linköping för synpunkter. Den 21 februari 1885 fick man ett brev från Linköpingsföreningen, där man uttryckte ett gillande av en sammanslagning och att stadgarna godkännts utom på en punkt. Emellertid tycks frågan lagts på is, ty inget mer nämnes i protokollen om en sammanslagning. Den 11 april 1885 beslöt man att den för växtbyte avsedda föreningen, skulle tills vidare blott bestå av Norrköpings och Linköpings naturhistoriska föreningar. Var det kanske bara i denna del man etablerade ett närmare samarbete? Här sinar källorna.

Under hösten 1885 diskuterade man utgivande av en förteckning över Norrköpingstraktens fanerogamer och ormbunkar. Om man kunde få en förläggare, skulle boken utgivas. I annat fall skulle den sändas till lektor Kindberg i Linköping för att intagas i nästa upplaga av Östgötafloran.

Föredragen och disputationerna fortsatte under 80-talet, en programpunkt som dominerade föreningens möten. Växtbytena var också omfattande och konservatorn som hade hand om bytsherbariet, avlämnade varje år en verksamhetsberättelse över denna del av föreningen, där man använde ett poängsystem för olika växter. Man bytte med många andra föreningar i hela landet samtidigt som man bytte internt.

Den 3 maj 1889 handlade diskussionen om "Kan det anses som djurplågeri att plundra fågelbon på ägg i och för samlingars skull?" Resolutionen blev "Ja, det är orätt att plundra fåglarnas bon även för samlingars skull."

Den 1 november 1889 var ämnet jakt "Är jagten, då jägaren jagar för nöjes skull, berättigad?" Sju medlemmar yttrade sig i debatten, en fråga som än i dag tas upp till diskussion, främst av ungdomar. På samma möte dömdes Öhman till böter på 10 öre för "nysning under förhandlingarna". Disciplinen var hård stundtals.

Man var också uppmärksam på utrotningshotade djur och växter. Så hölls diskussion om "Hvilka åtgärder böra vidtagas på det att ej sällsynta växter må utrotas". Ett annat ämne var "Kan måttligt bruk av tobak anses mera skadligt än nyttigt" Ingen resolution fattades.

Förhållandet mellan de olika skolföreningarna på läroverket kan illustreras av ett beslut den 24 februari 1892. I den sista paragrafen beslöts att "Klubban, hvilken blifvit stulen af Fosterländska förbundet, skulle återlämnas." Detta beslut kom efter att föreningen haft en paus i sin verksamhet. Åren 1890 och 1891 saknas både protokoll och kassaböcker. Skolföreningar har alltid haft svårt när en aktiv skara medlemmar, tog studenten och försvann från skolan. Hade man inte förebyggt med att rekrytera yngre elever, blev det gärna en svår period då och då vid skiften.

Vårterminen 1892 var man emellertid igång igen. Nu beslöt man att ha möte varje vecka på lördagar mellan klockan 1800 och 1900. Man utsåg en arkivförvaltare och växtbytet fortsatte som vanligt. Man beslöt också att fortsätta utge tidningen Botanisten. Man återupptog också firandet av Carl von Linnés födelsedag, något som föreningen tidigare gjort på 1860-talet. Den 6 november 1893 kom man genom livlig diskussion fram till att te var nyttigare än kaffe. Denna diskussion har också förts senare och kanske även i viss mån idag. Diskussionen om nöjesjakt fortsatte också, ett ämne som uppenbarligen upprörde dessa unga gymnasister.

"Är människan skapelsens herre?" frågade man sig i april 1894. Svaret blev enhälligt från alla medlemmar. Det var så. Tydligt hade inte denna kull av föreningen påverkats i hög grad av Darwin.

Under 1890-talet blev det vanligt att någon av medlemmarna vid mötena deklamerade en dikt. Flera gånger lästes t ex dikter av Stagnelius. Algot Engström, Alberts yngre bror, dyker upp som medlem 1895 och 1896. Ny medlem 1895 blev också den i Fosterländska förbundet så aktive Torsten Fogelqvist "Overlapping membership" förekommer fortfarande på 1890-talet

Den 21 november 1895 var diskussionsämnet: "Vegetarianismen är att förorda." Många yttrade sig, bl a Engström och Fogelqvist och man kom fram till att människan behöver både djur och växtämnen till föda.

Eftersom många av eleverna på läroverket både var medlemmar av det litterära och humanistiska Fosterländska förbundet och den mer naturvetenskapliga NNF, fick dessa elever en unik bildning av både naturvetenskap och humaniora. C P Snow skrev sedan på 1960-talet sin berömda bok om de två kulturerna, där han skildrade vattendelaren mellan naturvetenskap och humaniora och hur olyckligt detta förhållande var. Idag har vi en liknande skiljelinje mellan både naturvetare, tekniker och humanister, ett mycket farligt förhållande, som bl a lett fram till en teknisk utveckling ofta utan mänskligt ansikte, utan humanistens påverkan. Så fick vi t ex redan år 1945 den första atombomben, en produkt av tekniker utan humaniora.

Även om det fanns två skolföreningar som representerade de två kulturerna på skolan, hade även NNF en del humaniora på sitt program, som har nämnts ovan. Diktläsningen har tidigare skildrats. Även diskussionen om nöjesjakten hade humanistiska inslag. Också andra diskussioner hade anknytning till humaniora. Så pratade man den 18 november 1895 om från vilket av naturens riken de viktigaste läkemedlen kom. Man diskuterade och studerade hela tiden en naturveten-

skap satt i relation till människan och framför allt ur en nyttoaspekt. Algot Engström höll under hösten 1895 ett föredrag om vetenskap och inbillningskraft, vilket skulle ha varit mycket intressant att höra med tanke på ovan nämnda om de två kulturerna. Trots framsynt arkivförvaltning redan på 1880-talet, har mängder av föreningens arkiv försvunnit, bl a alla föredrag som hölls.

Även humorn hade sin givna plats i föreningens föredrag. Den 15 september 1896 höll C Rundstedt ett muntligt och illustrerat föredrag över ämnet "Några af forntidens märkligare män sedda från Naturhistorisk synpunkt." En protokollsanmärkning säger att "Enligt föreningens beslut anmärktes att det var i hög grad humoristiskt. Detta ämne visar också anknytningen mellan naturvetenskap och humaniora.

Den 8 februari 1899 var ämnet för diskussion jordens uppkomst, ett ämne som många unga också idag undrar över i sitt sökande efter svar på livets frågor. Diskussionen gav tre alternativ: 1) Jorden har uppkommit som nebulösa. 2) Jorden har uppkommit genom söndersprängning av en annan planet. 3) Jorden har utkastats från en annan himlakropp. Diskussionen blev ovanligt livlig, så livlig att man måste fortsätta nästa sammankomst. Då kom man fram till vetenskapens modernaste ståndpunkt: Jorden har uppkommit ur en nebulösa. Begreppet BIG BANG hade ännu ej myntats år 1899 och fortfarande tvistar de lärde om detta problem, även om teorin Big Bang just nu leder bland teorierna.

Även frågan om de andra planeterna var bebodda i likhet med jorden togs upp till diskussion, men där kom man inte fram till någon resolution, utan valde formuleringen att diskussionen fick utgöra svar på frågan. Detta är ju också ett ämne som fortfarande diskuteras och ställs hypoteser om. Svaret är ännu idag att diskussionen får utgöra svar på frågan.

De vårliga exkursionerna fortsatte och den 1 maj 1899 skulle man åka tåg till Östra Husby för att till fots ta sig till färjan över till Kvarsebo.

Sedan skulle man ta samma väg tillbaka. Årets utfärd inställdes dock på grund av för dåligt väder samt att tågtiderna flyttats.

Den 12 april 1899 var det åter dags för Darwin. Man frågade sig om människan utgått från apan. Efter två mötes diskussioner kom man fram till att så ej var fallet Några möten senare kom man fram till att flygmaskinen var framtidens ideal när det gällde fortskaffningsmedel.

Ånga eller elektricitet, vilket var nyttigast för människan? Diskussionen kom fram till ångan, alla utom inledaren Haglund som hävdade elektriciteten. Ibland kan majoriteten sia fel.

Charles Darwin

ÄVEN KASSABÖCKER BERÄTTAR HISTORIA

De första kassaböckerna, som finns bevarade är från 1878 och de sista från föreningen sista år 1963. År 1878 var terminsavgiften 1 krona. År 1962 var den

Inkomster "Förtterminen 1885.

		<i>Betäckning från förra term. 31.</i>	<i>53</i>	
<i>Januari 17</i>	<i>Janse boklän</i>		<i>30</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Indebetou boklän</i>		<i>15</i>	<i>bet.</i>
<i>Februari 7</i>	<i>E. Flach boklän</i>		<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Lind. boklän</i>		<i>10</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Ringström boklän</i>		<i>60</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Engström plikt</i>		<i>95</i>	
" "	<i>Horton plikt</i>		<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Ållard terminsavgift</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Stilsson "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Indebetou "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Molin "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Flach "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Ringström "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Hållenderff "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Janse "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Horton "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Engström "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
" "	<i>Boethius "</i>	<i>1</i>	<i>50</i>	<i>bet.</i>
		<i>Sammanlagt Honor</i>	<i>53</i>	<i>53</i>

** Se utgifter under följande termin.*

Utdrag ur kassaboken 1885. Albert Engström blir befriad från terminsavgift.

3 kronor. Den hade alltså inte stigit nämnvärt. Föreningens pliktsystem med böter för olika förseelser gav föreningen inkomster, även om böterna alltid understeg 1 krona var gång. Inkomsterna år 1878 var 11 kronor och 48 öre. År 1963 var de 26 kronor och 78 öre.

Utgifterna år 1878 bestod av inköp av en flora, ersättning till herbarieförvaltaren, inköp av lappar till växterna och inbindning av Naturens evangelium, totalt 12 kronor och 70 öre. Utgifterna år 1963 bestod av hyra för film, inköp av dupliceringspapper, ett telefonsamtal och ett konditoribesök för styrelsen, totalt 10 kronor och 70 öre. Denna jämförelse säger att föreningen verkade under hela sin tid med små medel och byggde på en hel del idealitet. Samlingarna man byggde upp grundade sig på gåvor av medlemmar och andra. En inkomstkälla som tidigare nämnts var de regelbundet återkommande bokauktionerna. Ekonomin i föreningen förändrade sig inte mycket under de över hundra år den var i verksamhet. År 1899 diskuterade man mycket livligt om föreningen skulle bjuda på fest, men efter flera långa debatter, slutna omröstningar och hetsiga meningsutbyten kom man fram till att medlemmarna själva skulle betala festen. Man var rädd om den lilla kassan.

Så minns även författaren, som deltog i det sista mötet på konditori Björkdungen den 29 september 1963, ett besök som kostade hela 4 kronor och 50 öre. Trots att vi lämnade föreningen med ett överskott på hela 26 kronor och 78 öre, var det med lite dåligt samvete vi inmundigade de varma wienerbröden och kaffet.

1900-TAL

Det nya seklet inleddes med en diskussion om djuren hade tankeförmåga eller ej, en fråga som sysselsatt biologer under långa tider. Inledaren Georg Haglund menade att djuren hade denna förmåga. Efter två mötens diskussioner anslöt alla till inledarens åsikt. Även författaren har många gånger funderat och studerat detta problem och efter studier av bl a dödgrävareskalbaggen och en del stekelarter blir man konfunderad. Det gäller också en hel del andra djurarters komplicerade beteenden. Författaren anser att frågan ännu ej är tillfredsställande löst.

Bötfällningen av dem som störde ordningen på mötena och uteblev från dem, fortsatte. Ibland var det svårt med disciplinen. Så skriver sekreteraren Sixten Bock den 30 november 1900 om en av medlemmarna som stört ordningen: "Det är verkligen sorgligt att vissa medlemmar ej kunna låta bli att utöfva pojkestreck. Man kommer väl ej uppå sammankomster af denna orsak, utan det vore bättre att dessa ginge ett par timmar i veckan på lekskolan."

I början av seklet tycks disciplinen ha varit svårtyglad, ty mängder av böter utdelades. Så skapade en hedersledamots gåva till föreningen, besvärliga disciplinfrågor. Han skänkte nämligen ett dussin apelsiner, vilka en del av medlemmarna började mumsa i sig under diskussionen. Det gick ju inte an, ansåg ordföranden och hotade att avgå om man inte genast slutade slaska i sig frukt på sammankomsterna. Slutet blev att en del fick böter och ordförande kvarstod. Han behöll makten. Apelsinerna togs med hem eller åts upp utanför skolan.

Till sist, under våren 1901, blev bötesfällningen så omfattande att revisorerna ansåg sig nödda att ingripa. Det gjorde man också och i en fem sidor lång utredning förslog man allmän amnesti när det gällde böter och att stadgarna skulle omarbetas. Detta blev efter en tid också föreningens beslut och

stadgarna ändrades. Bötesutdelningen kom emellertid att fortsätta, som det verkar med oförminskad frekvens.

Diskussionerna avhandlade många olika ämnen och förutom djur, växter och insekter, behandlades t ex vilka folkslag som stod lägst. Man kom fram till att det var australnegrerna. Kvinnosaken togs också upp. Var kvinnosaksfrågan berättigad från allmän naturvetenskaplig synpunkt? Man kom fram till att den inte var berättigad. Emellertid dominerade ämnen som rörde växtriket fortfarande under det nya seklets första år.

I oktober 1901 var det ett ruskigt väder ute och den unge medlemmen Nilsson kom då med följande förslag:

Nilsson föreslog, att Föreningen borde inköpa ett paraply, som skulle användas då medlemmar i regnväder springa till Lagerberg (vaktmästaren) för att hemta nycklarna till stamherbariet och biblioteket, då nämnde medlem behagar utelivfa från eller komma för sent till sammankomsten, hvilket ej händer så sällan. Jönsson föreslog att förslaget skulle förbigås med tystnad. (En här i vår förening redan på tvenne veckor utnött fras.)

Under hösten 1901 hade det bildats en konkurrentförening inom skolan med namnet Naturvetenskapliga Gillet. Detta hade bildats av tidigare medlemmar av NNF. I oktober 1901 ville detta Gillet genomföra en sammanslagning, vilket efter vederbörlig behandling i föreningen skedde. Fraktionisterna återvände till moderföreningen.

Darwin och hans teorier diskuterades ganska mycket från 1878 och framåt men det var inte alltid intresset var i topp. Så säger ett protokoll från 1902 följande:

Föredrag hölls av Thulin öfver ämnet "Evolutionsteori". En del av medlemmarna visade ej något vidare ston intresse för föredraget, till och med började en att gäspa och visade äfven genom andra tecken att han började bli sömnig.

överbudetaget var äldre tiders publik mycket mindre disciplinerad än idag. Det gäller också teaterns värld. Reaktionerna var tydliga. Idag är publiken tyst och dagen efter kommer först de eventuella dåliga resentionerna. Undantag förekommer även idag men mönstret är ganska klart. Skolföreningen NNF var också ganska liten (1904 hade man 15 medlemmar.) och alla vågade säga sin mening klart och tydligt. Här fanns en direktdemokrati som fungerade radikalt. Ofta var mötena ganska livliga. De första åren efter sekelskiftet ägnade man sig mycket åt föreningsteknikens olika tolkningar och bötesutfällningen var omfattande. Många medlemmar utslöts också varje år, bl a på grund av bristande disciplin och intresse. Det som band samman föreningen var växtupptagningen och växtbytet. Denna verksamhet var regelbunden och utgjorde en slags stadga till sammanhållningen. Det förekom också en liten korrespondens med andra naturvetenskapliga föreningar i landet, bl a i Uppsala. Man utbytte t ex föredrag med varandra.

Den 12 oktober höll en av medlemmarna föredrag om de viktigaste ämnas kemi, vilket följdes av flera intressanta experiment, vilket väckte medlemmarnas "odelade bifall." Emellertid fanns det störningsmoment. Paragraf 7 berättar.

Under tiden satt en liten "odåga" vid namn Lind och "spelte pajas". Ett sådant fräckt tilltag kostar 25 öre. Vi hoppas att lille Lind efter denna vänliga förmaning håller sig stilla en annan gång och icke sitter och bråkar.

Paragrafen därefter berättar:

Därefter vidtog ett mycket intressant slagsmål mellan farbor Thulin och ovan omtalade lille bråkstake Lind.

Slutligen:

Efter denna batalj aflägsnade sig Thulin, stödd av Sandin.

Gick det så vilt till eller är det sekreterarens lite ironiska framställning?

De unga gossarna i föreningen diskuterade även sjukdomar och dess bekämpande. Naturligtvis fruktade man syfilis och vid ett tillfälle var frågan om man skulle satsa på serum mot tuberkulos eller syfilis. Majoriteten ville ha serum mot syfilis. Denna diskussion återkom senare och då ville föreningen ha serum mot båda sjukdomarna. Ett annat diskussionsämne som var tidstypiskt dök upp på dagordningen i januari 1906, "Alkoholen och rashygienen". Man undrar vad de sade? Rashygien skulle ju komma att diskuteras ganska mycket i hela Europa ända fram till de antisemitiska massmorden före och under andra världskriget

ÖSTERGÖTLANDS NATURSKYDDSFÖRENING

År 1909 bildades på riksplanet Svenska Naturskyddsföreningen. Gymnasisterna i NNF diskuterade emellertid redan 1906 bildandet av en naturskyddsförening. Den 8 december 1906 höll Thure Kålen ett föredrag om naturskyddet och naturminnesmärken. En livlig diskussion uppstod efter föredraget Lindström menade att det

var nationalekonomiskt att torrlägga myrar och träsk, utnyttja vattenkraften i forsar och fall m m och att Sverige var för fattigt för att inte dra nytta av dessa tillgångar. Kålen och Åkerlund menade dock ej skydd av alla vattenfall, myrar m m utan blott några av vardera slaget. "Angående NNF:s förhållande vis-a-vis naturskydd föreslog Lindström att om någon naturskyddsförening här i landet ej vore bildad, vår förening skulle om en sådan bildades ställa sig i spetsen för den och fungera som dess styrelse. Han framkom sedermera med ett annat förslag enligt hvilket vår förening skulle, jämte sin funktion som naturhistorisk äfven verka för naturskydd och därigenom upptaga utomstående personer, hvilka då äfven skulle ingå som hälft aktiva, som Lindström uttryckte sig, medlemmar i NNF. Efter flera förslag, föreslog undertecknad såsom resolution: NNF söker skaffa en föredragshållare i detta ämne att föreläsa i Högtidssalen, mot en afgift för utomstående. Efter föredragets slut föreslås bildandet af Östergötlands Naturskyddsförening. Komme denna till stånd skulle föreningen ingå som medlem i densamma." Föreningens beslut blev att Kålen skulle rådfråga lektor Lundqvist på skolan, som visat sig mycket intresserad av saken. Inget sägs dock i de följande protokollen om saken, varför man får anta att frågan avfördes från dagordningen. Det är dock intressant att notera detta tidiga intresse för naturskydd och att man föreslog bildande av en sådan förening tidigare än på riksplanet I Norrköping fick man en Biologisk förening 1947, men först i slutet av 1980-talet direkt lierad med Svenska Naturskyddsföreningen. NNF var alltså pionjärer i frågan, även om man bara väckte idén.

VÄRLDSKRIGOCHNEDGÅNG

Den 23 november 1908 hade man en utförlig diskussion om föreningens verksamhet och kom fram till en resolution, där man bestämde att 1) Föreningens verksamhet skulle riktas mer utåt och särskilt skulle man öka samarbetet med Linköpings Naturhistoriska förening. 2) Sammanträden skulle fortfarande hållas var fjortonde dag. 3) Föredrag och diskussioner skulle hållas enligt en lista uppsatt av ordföranden. 4) Angående samlingarna beslöts att en tiggartlista skulle utsändas så att man kunde köpa några typfåglar.

Antalet medlemmar var vid 1908 års slut 19 stycken gossar. Diskussionerna och föredragen fortsatte. Den 3 februari 1909 var ämnet: Vilket är det bästa sättet att kola? Ämnet var dock för svårt för medlemmarna och ingen ville yttra sig. Det var dock inte, som en modern läsare kanske tyder det, bästa sättet att dö, utan bästa sättet att göra kol.

Efter ett par års debatter avskaffades de obligatoriska diskussionerna på sammankomsterna den 15 januari 1912 med 10 röster mot 2. Därmed bröts en lång tradition som varat sedan föreningen startade 1861. Föredragen fortsatte dock att hållas. Även icke obligatoriska diskussioner hölls som vanligt. Ett annat tvång diskuterades i september 1913. Förut hade ordföranden delat ut föredragsämnen till medlemmarna varje år. Nu föreslog ordföranden att val av föredragsämnen skulle ske frivilligt. Det ville dock inte föreningen, utan ville även i fortsättningen att ordföranden skulle göra ett föredragsschema varje år, men då ta hänsyn till medlemmarnas önskemål.

En spontan diskussion hölls den 9 mars 1914, som inleddes av Brolin. Ämnet han presenterade hette: "Har mänskligheten gått framåt sedan Kristi födelse?" Inledaren ansåg att så icke var fallet. Han menade att språken hade degenererats och jämförde därvid latinet och grekiskan med de moderna språken. Vidare

ansåg han att människan förlorat sin förmåga att njuta. Uppfinningarna hade inte ökat människovärdet, utan bara bidragit till att människorna hängivit sig åt lättja och bekämlighet. Han menade också att religionen hade haft mera anklang hos antikens folk än hos nutidens samt att brotten blivit både rårare och mer raffinerade. En livlig diskussion utbröt efter inledarens synpunkter. Den skulle ha varit intressant att höra idag. Vad hade man sagt om brottsligheten idag måne?

Utflykter företogs i regel varje år och ibland planerades långa utfärder. Så talade man i många möten om den stora expeditionen till Norrland och man tiggade om pengar hos Svenska Turistföreningen men fick inga. Expeditionen blev inte av. Den 23 maj 1915 gjordes dock exkursion till Graversfors. Utflykten var planerad till marmorbruket, men planerna ändrades när ordförande försov sig och sekreteraren blev sjuk. Bara fem personer hade mött upp. Från Graversfors gick färden till fots "genom ett härligt skogsparti till en gård, där insexter fångades. Därifrån gick färden längs en å ungefär halvvägs till Åby, där bad a la Mölle företogs. Efter baden fortsattes i krokar till Åby, där en flicka enligt Thåbergs utsaga 'aldeles oerhört kurtiserades, särskilt av Kocken'. Från Åby anträdde färden med tåg till Norrköping, dit deltagarna vid tretiden ankommo efter en i allo angenäm utflykt".

I oktober 1916 diskuterade man för första gången ett politiskt ämne: "Kvinnan bör ha politisk rösträtt". En livlig debatt utbröt och den avslutades inte förrän vaktmästaren Mild kom och körde ut föreningen ur skolan.

Vid juls skyltningen 1916 hade man på Drottninggatan skyltat med en äggkläckningsmaskin, vari ägg hade blivit kläckta "och de stackars kycklingarna fingo springa omkring i det starkt upplysta skyltfönstret begäpade av en mängd människor. Detta tyckte herr Klas Petterson var upprörande och föreslog att föreningen skulle slå sig på djurskydd mera aktivt. Föreningen röstade dock ned

förslaget, ty föreningen kunde ju näppeligen inte göra något för djurskyddet.

Den 8 maj 1917 var ärftligheten på tapeten. Kunde förvärvade egenskaper ärvas var frågan. Herr Petterson ansåg det efter sin inledning. Sven Johansson invände då att personer med träben ytterst sällan får avkomlingar med träben. Den fortsatta diskussionen blev livlig och alla åsikter fanns representerade. Herr Nyman påpekade att snillens barn kunna vara idioter. Björklund menade att idioter och snillen stå varandra mycket nära. Människosläktet kunde indelas i idioter, snillen och medelmåttor. Medelmåttorna utgjorde hälften och idioter och snillen vardera en fjärdedel. Debatten avslutades med att herr Björklund föreslog att en tremannakommitté skulle tillsättas för att lära en papegoja att tala fullständigt. Herr Petterson begärde 25 år för att utföra detta. Detta beviljades. Fredagen den 8 maj 1942, kl 745 em skulle herr Petterson alltså uppvisa en papegoja, som var född med talförmåga.

Sven Johansson, som var sekreterare år 1917 föreslog den 5 juni att som diskussionsämne välja: "Huru ofta klipper Lindberg sitt hår?" För det fick han böta 10 öre, vilket genast betalades. Ibland var det svårt att vara allvarlig. Den 5 november 1917 var det tydligen kallt i föreningsrummet på skolan. Paragraf 5 säger att "Herr Billgren frös, varför han gick och tog på sig ytterrocken." Efter att blivit lite varmare höll han sedan ett föredrag om diffusion och osmotiskt tryck.

Perioden 1915-1920 var en lågaktiv tid för föreningen. Antalet medlemmar var lågt, ungefär 8-10 st och mötena var dåligt frekventerade. Man diskuterade olika sätt att aktivera intresset för föreningen och en gång föreslogs en delning i två föreningar som en desperat utväg. Man kom emellertid fram till att medlemsantalet inte skulle räcka till två föreningar. Styrelseposterna skulle inte ens bli besatta. Den här perioden pågick första världskriget, men

inget nämns i protokollen om denna världskatastrof. Efter ha läst ganska många förenings - och folkrörelseprotokoll från den här tiden har författaren konstaterat att det är förvånansvärt få som ens nämner att ett världskrig pågår. Föreningarna var trots världskrisen oerhört lokala.

MELLANKRIGSTID OCH 50-TAL

Under 20-talets början skedde en uppgång för föreningen. Antalet medlemmar ökade och verksamheten var livlig. Man började också med konservering av djur och fåglar. Även dissekering av djur påbörjades under denna period, något som senare kom att göras i föreningen ganska mycket. Den 4 december 1922 började dessa dissektionsövningar i laboratoriet. Per Evert Persson åtog sig att skaffa ekorrar. Det beslöts också att "icke medlemmar ej fick delta i dessa mordfester." Kunde man inte skaffa fyrbenta varelser till dessa fester, skulle man "låta Gud utse offret".

Måndagen den 5 februari hölls inget sammanträde. I stället var dissektion anordnad på fysiklaboratoriet. Fyra st torskar blevo ansatta med pincetter, knivar och omilda uttryck och trots motstånd blevo de övermannade. Mot varje torsk var uppställda minst tre man. Omkring hälften av medlemmarna deltog i dissektionen.

Trivseln i föreningen tycks också ha förbättrats sedan krigstiden. Nu slutade man ofta mötena med sång eller att någon spelade ett stycke på fiol eller annat instrument. Så slutade sammankomsten den 2 november 1922 med att man läste roliga historier av Albert Engström och sjöng samfällt Fritiof Andersson.

Den 17 september 1923 invaldes en person som senare i livet skulle göra sig mycket bemärkt, nämligen Hannes Alfvén, sedermera nobelpristagare i fysik och känd kärnkraftsmotståndare. Under vårterminen 1924 började han bli aktiv i föreningen. Det hade blivit bestämt att även improviserade föredrag skulle hållas vid mötena och den 28 januari 1924 föll lotten på Alfvén. Han skulle hålla ett föredrag om ämnet: "Kan man anse att vi gå emot en ny istid till mötes?"

Under det undertecknad läste en historia ur "Botanisten" hördes klampande steg och Hannes uppenbarade sig. Med verkligt dödsförakt kanske något darrande i knäveckan, praktiserar han sig upp på talarstolen. Föredraget innehöll en rikedom på lärda termer och åååååååå. Begreppen (orden) Jordaxeln och polcirkeln rent av myllrade ut ur munnen på honom. Föredraget var emellertid alldeles ypperligt och ovanligt bra hopsatt och som sagt väl värt applåderna.

De improviserade föredragen blev inte så lyckade ty flera av medlemmarna höll så korta fördrag, ungefär 1 minut och 30 sekunder, att många reagerade. Det var bättre att ordförande i förväg bestämde ämnen. Man hade säkert väldigt roligt, ty dessa fördrag blev en slags kåserier över ett givet ämne som ivrigt kommenterades av kamraterna och efteråt ivrigt applåderades. Emellertid fanns det ordningssjälur och de fick till sist in lite allvar i sammankomsterna.

Utflykten varje år diskuterades i all oändlighet. Nu var Roxen runt på tapeten och frågan var, skulle de åka cykel eller per omnibuss. Hannes Alfvén, "densamme som vanligt" sade att en 'runt-Roxen-tur' i omnibus enbart kostade föreningen 50 kronor." Det ansåg man sig inte ha råd med utan efter omröstning blev det tur på cykel. Emellertid fortsatte diskussionerna och nu tillkom alternativet fest med damer i staden. Flera långa protokoll berättar om de livliga och "kalabalikartade" mötena. Efter dessa långa debatter om utflykten, kom man äntligen fram till att man skulle ta en tur runt Glan och den blev av den 1 maj 1924. Förmodligen åkte man cykel.

Den 15 september 1924 var det åter dags för Hannes Alfvén att hålla ett improviserat föredrag. Dessa fortsatte nämligen trots att de vållade huvudbry för alla. Alfvén valde ämnet: "Huru skall man göra NNF:s sammankomster så intressanta som möjligen?" Först gick han ut i den becksvarta korridoren för att fundera. Efter en paragraf kom han in.

Kommer Hannes! Dödystnad råder. Man hör endast Hannes skor klappa någons tådes i skymundan och till sist närma sig tribunen. Där satte sig Hannes omsorgsfullt och harklade sig som en oxkommunist. Han hade valt ämne I. Han höll nu ett tämligen bra föredrag, varifanns en positiv och negativ sida. Alltså först positivt! Föredrag varje gång (ack det uppnå vi aldrig). Dissektion i stor skala. Negativa sidan: Inte så mycket skolk, inte samma diskussion varje

*gäng. Nå det låter höras. Sedan Hannes efter ett mycket hårt anfall på under-
tecknad, satt sig i besittning på sin stol, påbörjade diskussionen, som hölls
av Bedlén. Han instämde i stort sett med Hannes, vid föredrag kunde medlemmar-
na ju använda sig av föreningens attiraljer såsom demonstrationsobjekt, t ex
liket av en förbrytare o d djur på lågt stadium.*

Redan den 8 december 1924 begärde Alfvén urträde ur föreningen, vilket bevil-
jades. Anledningen framgår ej av protokollet

Höstterminen 1925 och vårterminen 1926 låg föreningen nere. Den återupptogs
hösten 1926 av en liten skara, vilka fortsatte verksamheten i samma stil. De
fortsatte till och med 1928, då föreningen ånyo verkade avsomna. Vårterminen
1937 togs den upp av ett nytt gäng, som endast orkade fullfölja sin uppgift
till mars 1937. Hösten 1944 togs den åter upp och vid det första sammanträdet
var 10 medlemmar närvarande, varav nu tre av dem var flickor, en nyhet inom
föreningen. Läroverket hade välkomnat detta kön under 30-talet, men alltså
först 1944 fick flickor tillträde till NNF. Den korta perioden 1937 bestod
enbart av gossar. "Kullen" 1944 höll ut till vårterminen 1946, varvid verksam-
heten upptog både dissektioner, konservering av fåglar, föredrag och diskus-
sioner. Hösten 1948 var en ny kull igång igen. På det första mötet var lektor
Krusenstjärna närvarande och han föreslog att föreningens främsta uppgift
skulle vara att inventera Norrköpingstraktens fauna och flora. Han valdes
också till ordförande. Det var första gången i föreningens historia en lärare
blev vald till ordförande.

Nu började också ett samarbete med Norrköpings Biologiska förening. Man
gjorde bl a gemensamma exkursioner. En annan tradition som påbörjades av detta
gäng var tedrickningen på biologicum efter mötet. Ordföranden Krusenstjärna

menade att man blev så torr i halsen vid mötena, att man väl behövde något
drickbart efteråt. Den 1 april 1949 diskuterades lämpliga exkursionsmål i
Norrköpingstrakten. Här nämndes Hults bruk, Den vandrande gölen vid sjön Glot-
tern, Fjällmossen, Runkensjöarna med sitt rika fågelliv, Erikslunds naturres-
servat, Johannisborgs slottsruin, Ribbingsholm, Kopparbo, Glans kalkbrott och
nejderna kring Motala ström. Föreningen fick också prospekt från Fältbiolo-
gerna, vilka redan hade ett par medlemmar i realskolan. År 1950 hade förening-
en hela 29 medlemmar, vilket torde vara rekord för hela perioden. Föredragen
som hölls under dessa år hade lite annan karaktär än tidigare. Ofta var det
reseberättelser från sommarens äventyr som redogjordes för, även om det före-
kom att man hade ämnen som Hjärnan och Hormoner m m. Också medlemmarnas
iakttagelser av fåglar och rara växter redovisades på mötena. Ordningen på
sammankomsterna var nu god på grund av ordföranden. Mycket av det gamla gym-
nasiala skojet hade förvunnit. Man bjöd också nu in föredragshållare och den
11 oktober 1951 var det redaktör Carl Fredrik Lundevalls tur att berätta om
Norrköpingstraktens fågelfauna. Lundevall som fortsatt att vara expert på bl a
fåglar på Riksmuseet, var en flitig besökare av Norrköpingstraktens fågeloka-
ler. Författaren träffade honom ett flertal gånger både vid Rörsviken och ute
vid Svinesunds fjärden och utbytte observationer.

Åren 1952-1954 låg åter föreningen nere, men upplivades på hösten 1954 av en
ny skara entusiaster. Som sekreterare återfinns vi här den senare idéhistori-
kern i Uppsala, Per Sörbom, numera chef för Svenska institutet, som vid till-
fället kallade sig *scriba*. Senare blev han vice ordförande.

1956 skulle skolans biologiska museum visas för allmänheten på söndagar och
skolan ville då att NNF:s medlemmar skulle fungera som biljettförsäljare och
vakter. Detta togs emot mycket positivt och de inlutna medlemmen skulle användas
till t ex en resa till Tåkern.

Den 14 december 1956 gästades föreningen av föredragshållaren och diskussionsledaren Karl Herman Thapper, också ett känt namn i Norrköping, senare rektor för Marieborgs Folkhögskola och även uppskattad föredragshållare på senare år. Thapper höll 1956 ett föredrag om alkoholmissbruk.

Det sista protokollet är daterat den 12 maj 1960. Efter det avsomnade åter föreningen.

Norrköpings Högre Allmänna Läroverk, omkring 1910, nuvarande De Geergymnasiet. Fotografiet ur Norrköpingsrummets samlingar, Stadsbiblioteket.

NÖFF NÖFF

Föreningens sista år var 1962 och 1963. De finns ej dokumenterade i några protokoll, ty även om några sammanträden av vanlig föreningskaraktär hölls, skrevs antingen inte protokoll eller också är de förkomna. Den enda dokumentation som finns bevarad är kassören Lars Ullgrens prydliga lilla kassabok, där han mycket noga bokfört utgifter och inkomster för de två åren samt ett medlemsblock där medlemmarna finns registrerade för betald medlemsavgift. Författaren till denna skrift var ordförande och eftersom källmaterialet är tunt, återstår minnet och några fragment av privata anteckningar som källa, när man skall redovisa de sista två åren.

Jag vet inte vem som tog initiativet till att återstarta föreningen hösten 1962, men jag tror det var Eva Callmer, tillika medlem i Fosterländska förbundet. Hon hade erfarenhet av en skolförening. Emellertid kom vi igång under höstterminen. I klass RIIC hade vi ett litet gäng som umgicks ganska mycket efter skoltid och detta gäng, varav flera varit klasskamrater sedan realskolan, var den naturliga utgångspunkten för nystarten. Vi började pampigt med att Eva Callmer gjorde en tjusig affisch, handtextad i tusch med gammal frakturstil för att lägga tonvikt på att vi verkligen var med om att skapa historia. Eva hade berättat för oss hur Albert Engström och flera andra bemärkta personer tidigare varit medlemmar av föreningen och att föreningen var över hundra år gammal. Rent informellt valdes jag till ordförande, då jag var en hängiven fågelskådare och fältbiolog samt också skolans biologiamanus. Lars Ullgren blev kassör och Eva Callmer sekreterare.

På affischen inbjöd vi skolans elever till skolans filmsal, där vi hoppades att många skulle komma för att gå med i föreningen. Jag hade hyrt ett par

geografifilmer att locka med. Det kom knappt någon mer än de redan frälsta, men vi tappade inte modet. Mötet genomfördes och filmerna visades. Vi var redan 13 medlemmar och vi kunde köra igång verksamheten. I mitt privata arkiv har jag en liten lapp där höstens program är antecknad. Det löd så här:

- Söndag 11 nov* *Exkursion till Borgsholm*
Måndag 12 nov *Sammanträde på föreningsrummet, kl 1900.*
Söndag 18 nov *Exkursion till Fjällmossen, Stavsjö*
Måndag 26 nov *Dissektion av duva å biologilabbet, kl 1900.*
Söndag 9 dec *Exkursion till Gårdsjön, Kolmården.*
Måndag 10 dec *Sammankomst, Mikroskoperingsteknik, labbet, kl 1900.*

På våren 1962 gjordes flera exkursioner, minnesvärda utflykter till Kolmården, Svinesundsjärden, Borgsholms ekskogar, m fl attraktiva platser ur biologisk synpunkt. Tonvikten dessa sista år lades just vid exkursionerna, men även en del möten av annan karaktär hölls i biologisalen och på biologiska museet. Vi bjöd in en skicklig ornitolog, som visade bilder och härmade fågelljud. Vi dissekerade flera små djur och vi hade ett par tumultartade föreningsmöten i föreningsrummet, där min uppgift som ordförande var att försöka hålla någon slags föreningsordning, vilket inte lyckades särskilt väl. Vi fullföljde Albert Engströms och alla de andra företrädarnas lite humoristiska, gymnasiala inställning till den allvarliga naturvetenskapen och medan vi lärde oss en del hade vi väldigt roligt! Jag måste få berätta om den minnesvärda dissektionen av duva på labbet en mörk höstkväll. Jag hade fixat ett par nyss skjutna duvor av stadens kommunala duvskytte. Tidigare protokoll från föreningen har ju vittnat om hur svårt det var att få tag i villebråd och en del av företrädarna

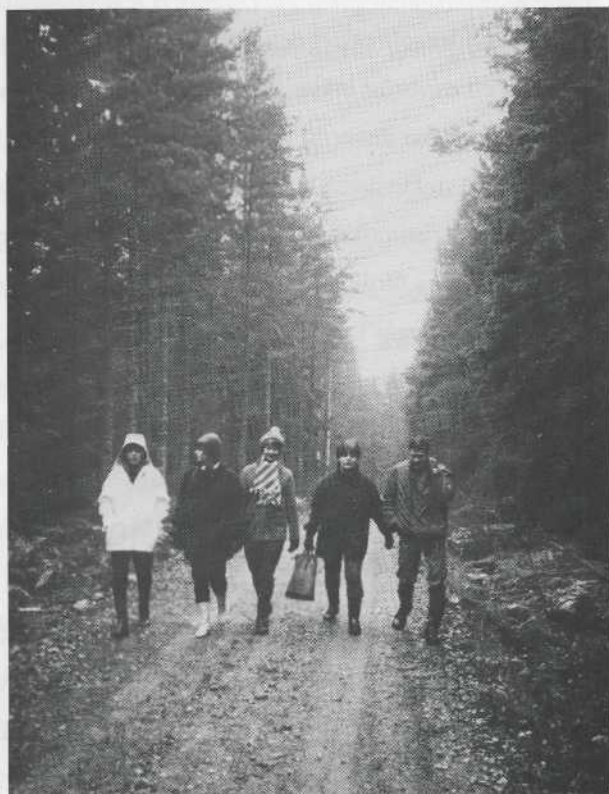
hade till och med överlämnat saken till Gud. Duvor fanns det emellertid gott om och stadens myndigheter gjorde mycket för att decimera beståndet. Det kostade inte heller något, ty föreningen kassa var inte så fet

Vi satte igång med att sönderdela offret och efter mycket skärande och undersökande förstod vi att ett duvbröst måste vara en läckerhet, lagom stekt. Vi beslöt oss för att frigöra ett par duvbröst och sedan steka dem över bunsenbrännaren. Medan en del stekte dessa läckerheter, skickades ett par medlemmar ned till korvkiosken vid Kristinaskolan för att tigga ketchup och senap. När de kom tillbaka var stekarna färdiga, men ingen hungrig. Alla hade tappat matlusten efter ha sett allt som ingår i en duva samt det faktum att det var just stadsduvor, knappast kända för sin renlighet och ofta behäftade med diverse mindre djur. Tidigare protokoll hade kallat dessa dissektioner för mordfester. Det låter hårt men vi hade roligt. Och vi lärde oss en del om djurens anatomi. En av medlemmarna, Kerstin Olstorpe blev sedan läkare och kanske det här var hennes första "obduktion"?

Förkortningen av föreningens namn, NNF blev naturligtvis NÖFF NÖFF redan vid starten. Att ingen hade tänkt på det tidigare. NÖFF NÖFF blev ett begrepp som blev känt på skolan, även om en och annan biologilärare utan humor tyckte det var väl respektlöst.

Exkursionerna dominerade vår verksamhet och en plats som vi återvände till flera gånger var Fjällmossen i Kolmården. Vi åkte tåg till Stavsjö station och sedan gick vi till fots åtskilliga kilometer, noggrant studerande kartan. På Fjällmossen fanns en liten kulle på mitten som hette Getslottet och dit styrde vi vår kosan. För att komma dit riskerade vi att sjunka långt ned i mossens djup, men vi tog risken och lyckades överleva denna tripp flera gånger. Där upprättades högkvarter och observationspost. Därifrån kunde vi på håll betrakta både rådjur och älg samtidigt som vi inmundigade vår matsäck, som i Gunnar

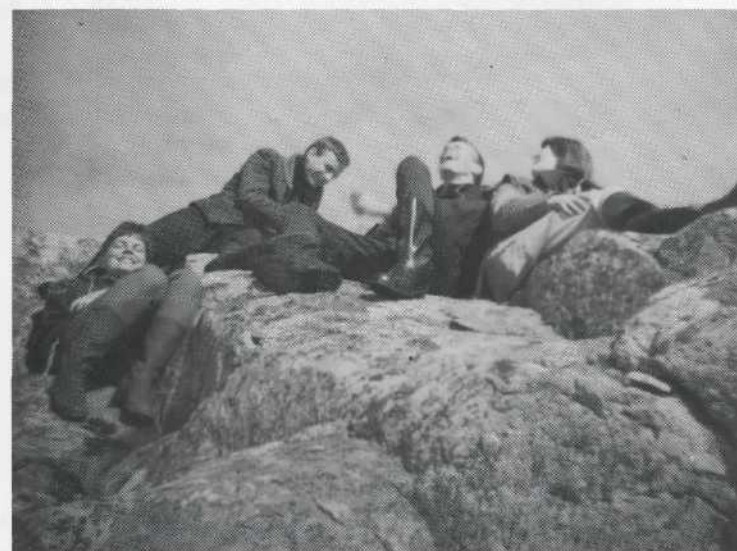
Janssons fall var mammas pannkakor till alla andras stora avund. På återvägen skrämde vi upp en stor tjädertupp.

Några NÖFF-NÖFF:are på väg i storskogen

Några år senare, då de flesta av oss studerade vid universitet, återvände vi till Getslottet en dag i hållande regn. Vi tillbringade en hel dag där och lägereld upprättades, kring vilken vi umgicks i muntra former, trots det strilande regnet. Svartvita fotografier finns i mitt arkiv som berättar en del om både glädje och de blöta strapatserna.

En annan strapatsrik utfärd gjordes till Svinesunds fjärden, en aprildag, då isen fortfarande låg på sjön. Solen lyste fint och vi beslöt oss för att gå ut till en holme långt ute i sjön. Det gick bra och vi kunde slå läger på en bergknalle och äta vår matsäck samt fotografera varandra samtidigt som vi observerade både silltrut och havstrut. På återvägen hade isen tagit illa vid sig av solen och den knakade betänkligt. Allas ansikten lyste av fruktan och efter order från mig, gick vi på ett glest led in mot land. Isen lät illa, som en dålig mage och nu längtade alla till fastlandet. Väl inne pustade alla ut och tackade försynen för vår tur.

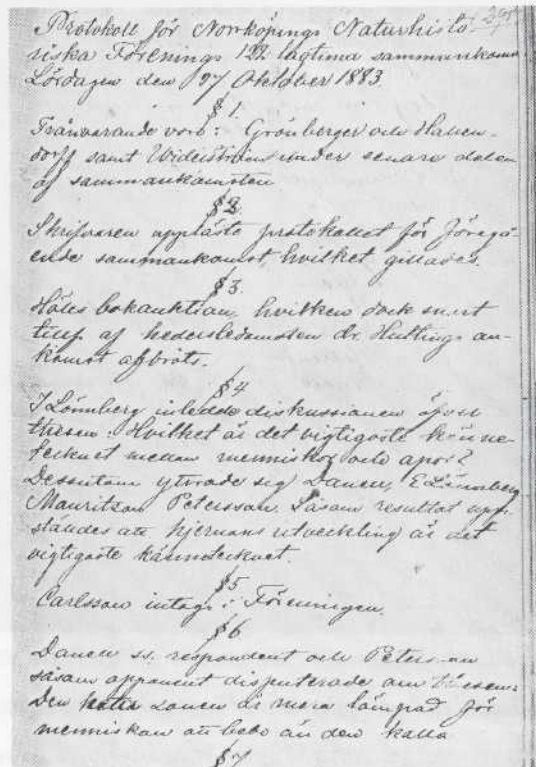
Rast och vila vid Svinesunds fjärden, 1963. Fr v Eva Germundsson, Gunnar Jansson, Lars Ullgren och Susanne Malmström, numera Gleursen.

Det finns många minnen från våra utfärdar och glädjande nog umgås och träffas fortfarande många av medlemmarna i den sista skaran av NÖFF NÖFF. Person-

ligen tror jag att skolföreningar fyller en mycket viktig uppgift. Inte bara som social träffpunkt, utan också som social träning och kompetensutveckling under muntra former samt träning i demokrati.

NÖFF NÖFF blev 102 år gammal. Vi blev det sista gänget som höll föreningen vid liv. Min förhoppning med den här lilla skriften, är att ett nytt gäng på skolan åter blåser liv i föreningen och för dess stolta traditioner vidare.

Dess arkiv finns nu i tryggt förvar i goda arkivlokaler. Vem antar utmaningen i framtiden?

Ett av de prydligt handskrivna protokollen.

SUMMARISK ARKIVFÖRTECKNING

Naturhistoriska föreningen.

Protokoll 1861-1867

Sällskapet Nytt och Nöje

Protokoll 1867-1870

Norrköpings botaniska bytessällskap

Protokoll 1868-1873

Norrköpings botaniska bytesförening

Protokoll 1878-1879

Norrköpings Naturhistoriska förening, NNF

Protokoll 1879-1885

" 1886-1896

" 1896-1900

" 1900-1903

" 1903-1910

" 1910-1915

" 1915-1918

" 1918-1921

" 1921-1928

" 1937-1955

" 1956-1960

Växtkatalog för bytsherbariet, odat, 1900-tal

Bokförteckning och redogörelser för bytsherbariet, 1885-1910

Medlemskort, 1962-1963

Kassaböcker, 1878-1903

" 1907-1918

" 1928-1963

Kassakladd för bytsherbariet, 1884-1894

Verifikationer, 1917-1956.